

CSÁKVÁR

TELEPÜLÉSKÉPI ARCULATI KÉZIKÖNYV

2017.

Munkaközi anyag

TARTALOMJEGYZÉK

1. Köszöntő
2. Csákvár bemutatása - *általános településkép, településkarakter*
3. Örökségünk – *a településképi szempontból meghatározó építészeti, műemléki, táji és természeti értékek, településképi jellemzők*
4. Településképi szempontból meghatározó, eltérő karakterű területek lehatárolása, a településképi, arculati jellemzők és településkarakter bemutatásával

Csákvár - Kertvárosias lakóterület

Csákvár – Központi és különleges terület

Csákvár – Mezőgazdasági kertes területek

Csákvár – Kereskedelmi, szolgáltató gazdasági területek

Csákvár – Egyéb beépítésre nem szánt mezőgazdasági és erdőterületek

5. A településképi minőségi formálásra vonatkozó ajánlások - *építészeti útmutató, közterületek településképi útmutatója (utcák, terek, közparkok, közterek)*

Telepítés

Terepalakítás

Magasság

Tetőhajlásszög

Tetőforma

Szín

Tornácok

Ajtók, Ablakok

Homlokzatképzés, anyaghasználat

Részletek

Kerítések

Kertek

Utca, terek

Közparkok, közterek

6. Jó példák bemutatása - *épületek, építészeti részletek, kerítések, kertek, zöldtelületek kialakítása*
7. Jó példák bemutatása - *sajátos építményszínt, reklámhordozók, egyéb műszaki berendezések*

Csákvár

TELEPÜLÉSKÉPI ARCULATI KÉZIKÖNYV

2017.

Munkaközi anyag

Tisztelt Csákvári Polgárok! **Kedves Látogató!**

Csákvár Településképi Arculati Kézikönyvét tartja a kezében, melyet 2017 nyarán a településképi védelméről szóló 2016. évi LXXIV. törvény által előírt módon közösen alkottunk meg mi, Csákváron élők.

Mind a lakóházak, mind tágabb értelemben vett lakókörnyezetünk, a város képének esztétikai minősége nagymértékben hozzájárulnak életszínvonalunk emeléséhez. A kézikönyv célja, hogy saját magunknak és leendő lakosainknak iránymutatásul szolgáljon a jövőbeni építkezésekhez. Ennek egyik eszköze, hogy közösségünk az általunk nagyra becsült természeti, építészeti és településképi értékeit méltó módon megőrzi az utókor számára. A kézikönyv megalkotásakor ezért fontosnak tartottuk, hogy nyitott szemmel vizsgálódva a városunkban összegezzük azokat az értékeket, karakteres jegyeket, apró szép részleteket, melyekre építve a jövőbeni építési tevékenységekkel kapcsolatos elvárásokat meg tudjuk fogalmazni. Olvassák ezt a kézikönyvet annak tudatában, hogy ez nem egy lezárt mű, hanem egy jövőben is szabadon megújítható, bővíthető dokumentum.

Szeretném megköszönni az arculati kézikönyv összeállításában véleményükkel, javaslatukkal közreműködő polgárok, civil szervezetek, szakemberek munkáját.

Az további közös munka reményében üdvözlettel,

Illés Szabolcs
Polgármester

CSÁKVÁR BEMUTATÁSA

2

Általános településkép és településkarakter

A Vértes fővárosaként emlegetett település a Vértesi Natúrpark délkeleti peremén terül el, a Zámolyi-medence által határolt völgynyílásban. Az 118,76 km² területű, 5225 lakosú település történelmében negyedszer 2013. július 15-én kapott városi címet.

A település a régészeti leletek alapján már az őskorban lakott hely volt. A fontos utak kereszteződésében már a római korban is egy kis városka állt, melyet Florinának neveztek. A község neve azonban a Honfoglalás korából származik, hiszen őseink bejövetelekor a Csák nemzetség őse kapta e vidéket. Történelme során többször volt mezőváros vásártartási joggal, s hosszú időn keresztül a fazekasság és egyéb céhek központjaként is kiemelkedő szerepet töltött be. A település szempontjából meghatározó jelentőségű, hogy majd 700 éven keresztül két nagy dinasztia a Csák és az Esterházy család birtokközpontja volt. A település mai képét is jórészt az Esterházy családnak köszönheti, hiszen ekkor épültek a falu központjában lévő hivatali létesítmények, a kastély, a zárda, a turisztikai szempontból kiemelkedő jelentőségű kerti építmények egész sora, köztük a Geszner-ház és a Szent Ferenc kápolna. Csákvár határában rengeteg hétvégi ház található, hiszen központi fekvésének, jó levegőjének köszönhetően nagyon régóta turisztikai célpont.

Mintha a magyar tájak mind adtak volna magukból ide egy kicsit, hogy valóságos szabadtéri élő múzeumként, valahol e kicsiny országban egy helyen legyen minden érték és szépség, melyet a Természet alkotott. Alföldi jellegű láprétek, hatalmas madárcsapatokkal, száraz füves puszták, tavaszi virágtengerekkel, mediterrán és magashegységet idéző növényritkaságok, vadregényes tájak az ország közepén, ez mind a Vértes, a változatosság világa.

ÖRÖKSÉGÜNK

A településképi szempontból meghatározó építészeti, műemléki, táji és természeti értékek, településképi jellemzők

Csákvár története

A II.sz.-ban a rómaiak virágzó kis provinciát hoztak itt létre Floriana néven. Csákvár volt a találkozási pontja két fontos római útnak Aquincumtól Székesfehérvár és Szombathely felé. Erre a széles jól kialakított útra utal az Öreg utca elnevezés. A "Várdomb" környezetében római kori sírokat találtak mely a Floriana nevű pannóniai belső erődrendszer egyik láncszeme. Csákvár nevének első írásos említése Anonymusnál 1200 körül: "Sac..castrum" (Csák vár), Kézainál 1283 körül: Chakwara, a Budai Krónikában 1473-ban: Chaak-Vara.

A magyarok a honfoglalás után telepedtek le Csákváron. Anonymus krónikája szerint Árpád fejedelem Előd vezérnek adta vitézségéért a Vértes keleti részét. Előd fia Szabolcs a Vértes tövében várat építtetett, melyet unokája Csák örökölt. A Csák nemzetség hosszú időn át élt ezen a birtokon. Innen ered a Csák-vár elnevezés. A várat I. András 1046-ban leromboltatta viszálykodás miatt, de a vár körüli település fennmaradt és Gesztesvárral együtt jutott 1453-ban Újlaky Miklós erdélyi vajda birtokába. Több birtokosváltás után egy házasság révén került Gróf Esterházy Miklós nádor tulajdonába 1629-ben. Az Esterházy család felvirágoztatta a birtokot, és a települést. Kastélyt, templomot, nagy gazdaságot létesített Csákváron.

Írásos emlékek tanúsága szerint Csákváron már 1332-ben volt plébánia, és papját Mártonnak hívták. A barokk stílusú római katolikus templomot eredetileg egy tornyúnak építtették, majd mai alakját 1818-ban nyerte el. Legnagyobb harangját az I. világháború idején a hadsereg elrekvirálta, de a község plébánosa utánament és Esterházy gróf segítségével a székesfehérvári állomásról visszahozták és ünnepélyes keretek között ismét felhúzták a toronyba.

A török megszállás után idetelepült mesteremberek főként reformátusok voltak. Az evangélikus közösség kicsi volt, de templomot ők is építettek. Mindegyik felekezetnek volt iskolája, de a legnagyobb iskolát a római katolikus hitközség tartotta fenn. Krasztina Lajos római katolikus lelkész 1932-ben írta meg Csákvár történetét, s ebben említést tesz arról, hogy a község lakosságának több mint fele földműves, a többi része iparos, kereskedő. Sok mesterség képviselője dolgozott a faluban: ács, asztalos, bognár, cipész, csizmadia, fazekas, lakatos, hentes, kádár, kályhás, kovács, kőműves, kötélgyártó, mészáros, pék, szabó, szíjgyártó, szűcs, szikvízgyártó, molnár, szatócs-kereskedő, vendéglős. Az 1849-es összeírásban összesen tizennégy

iparágat vettek fel. 1821-ben nyílt meg Az Isteni Gondviseléshez címzett gyógyszerár. A kereskedők létszáma a reformkortól gyarapodott.

A Rákóczi szabadságharc után a vármegye állandó katonaságot állomásoztatott Csákváron, ami a lakosságnak sok bosszúságot, kárt okozott. 1831-ben felépült számukra a barokk stílusú egyemeletes "quartély - ház", mely laktanyául szolgált számukra. Ez az épület később a szerzetes nővérek szociális otthona. A Csákváron állomásozó katonaság a kiegyezés után hagyta el a falut. Az 1700-as évekbeli temető bejáratánál állította fel a falu lakosai felett rendelkező úriszék az akasztófát, melynek helyét még az 1930-as években is emléktábla jelölte, s a mai napig fennmaradt ezen a helyen a "bitókút" elnevezés.

Az 1848-49-es szabadságharcból Csákvár lakossága is kivette a részét. A szabadságharc bukása utáni önkényuralom időszakának híres eseménye Libényi János csákvári szabólegény nevéhez fűződik. 1853 február 18-án késsel támadt I. Ferenc József császárra. A kemény gallér megvédte a császár életét, de a merénylet kivégezték. Az abszolutizmus időszakában, 1860-ban a közigazgatást visszaállították az 1848 előtti szervezeti keretek közé. A lakosság száma ekkor elérte a négy és fél ezer főt. Az Esterházy uradalom központja Csákvár volt, mely ekkorra közepesen fejlett mezőváros volt.

Az alsófokú polgári közigazgatás időszakában Csákvár elvesztette járási székhely státusát, majd 1872-ben nagyközségi besorolást kapott, elvesztette mezővárosi címét, de vásártartási jogát megtartotta. 1878-ban a móri járáshoz csatolták. A XX. század elején a lakosság száma 4795-re emelkedett. A község saját postával, távírdával rendelkezett és területe elérte a 20.742 katasztrális holdat. Az uradalmi kórházat 1832-ben alapították, majd később bővítették. A községben 1821 óta működött "Az Isteni Gondviseléshez" címzett gyógyszerár. Csákvár 1897-ben körorvosi székhely lett. Az ipartársulatok 1872-től alakultak.

Az első világháborúban 208 csákvári hősi halottja volt a falunak, számukra emléktáblát a helyi templomokban állítottak. A II. világháborút is megszenvedte a lakosság. A német, majd az orosz hadsereg teljesen kirabolta a

falut. A falu határában még a németek által épített katonai repülőtér kapott nagy szerepet az 1944 őszen folytatott csatában. Három hónapig tartó álló háború alakult ki, ami márciusig tartott, a szovjet csapatok nyugati áttöréséig. A falu végig katonai megszállás alatt volt. Hadtörténeti nevezetesség, hogy Csákvár-Gánt térségében 1945. január 28-30. között hatalmas veszteségekkel vívták ki a magyar és méneskari huszárok utolsó nagy ütközetüket. Az ott hősi halált halt katonáknak a 2001-ben emelt "Huszár emlékmű" állít emléket.

A háború után a helyreállítási munkálatok komoly erőfeszítést jelentettek a lakosságnak. Az Esterház birtokot teljes mértékben államosították. Az 1945-ös földosztáskor 528 családnak juttattak ingatlant, és 341 családnak házhelyet. A Csákvári Földmíves Szövetkezet 1945. decemberében alakult meg 63 taggal, majd 1975-ben 907 taggal az Állami Gazdaság. Az 1956-os forradalom Csákváron is éreztette hatását. Megalakult a nemzetőrség.

Műemlékeink

Esterházy-kastély és kastélypark

Az Esterházy-kastélyt eredetileg barokk stílusban Esterházy János építtette Fellner Jakab tervei alapján. 1781-1823 között többször átalakították. A kastélyhoz tartozó rész felújítása - a kerti építményekkel együtt - a mai napig tart. Az Esterházy kastély 1954-től tudószanatóriumként, majd általános kórházként működik.

Építését 1760-65-ben kezdték meg, először egy udvarházat, majd 1778-ban a fertődi kastély mintájára Fellner Jakab tervei alapján késő barokk-rokoko stílusban épült fel a kastély. Egy későbbi átalakításban Göttz Anton építész tervei alapján történtek változások. Az 1810-1814-es földrengések után újjá kellett építeni, mert lakhatatlanná vált. Charles Moreau tervei alapján történt az átépítés a Versaillesi kastély mintájára klasszicista stílusban. A hátsó udvari homlokzat megmaradt eredeti állapotban. A kastélyban színházterem, kápolna, hatalmas könyvtár, képtár, vadászterem is volt. Összesen mintegy 365 helységből állt. A kastély előkertjében vörös márványból készült kettős díszkút látható, melyet barokk stílusú bronz emberi álarc díszít. A díszudvar két szárny szegélyezi észak és dél felől, szemben a kastély egyemeletes tömbje. A főbejárat előtt dór oszlopos kocsifelhajtós oszlopcsarnok helyezkedik el. A hátsó kerti homlokzat park felőli oldalán 4 db korinthoszi oszlop tartja fogsorpárkányzatú korlátlábak sorából álló mellvédet. Ennek közepén található a két griffmadár által tartott Esterházy pajzscímer. A mai konyha és ebédlő, régen istálló és lovarda volt.

A kastélyhoz tartozó park, klasszicista angolpark. Már 1779-től kezdve tervezték és gondozták. Közel 400féle fajtát ültettek, melyekből még ma is láthatók a mediterrán fenyők, a 200 éves platánfa, és a gesztenyefák. A kertben a család a kor akkori ízlésének megfelelő kerti építményeket építtetett, melyeket ma Pietro Rivetti olasz festő képeiből ismerünk. Az építmények anyagához felhasználták a vértesszentkereszti templom romjait. Elkészült már a kertben a Szt. Háromság szobor, a "Napóra", a műbarlang, ami a "Pokol-menyország" elnevezést kapta.

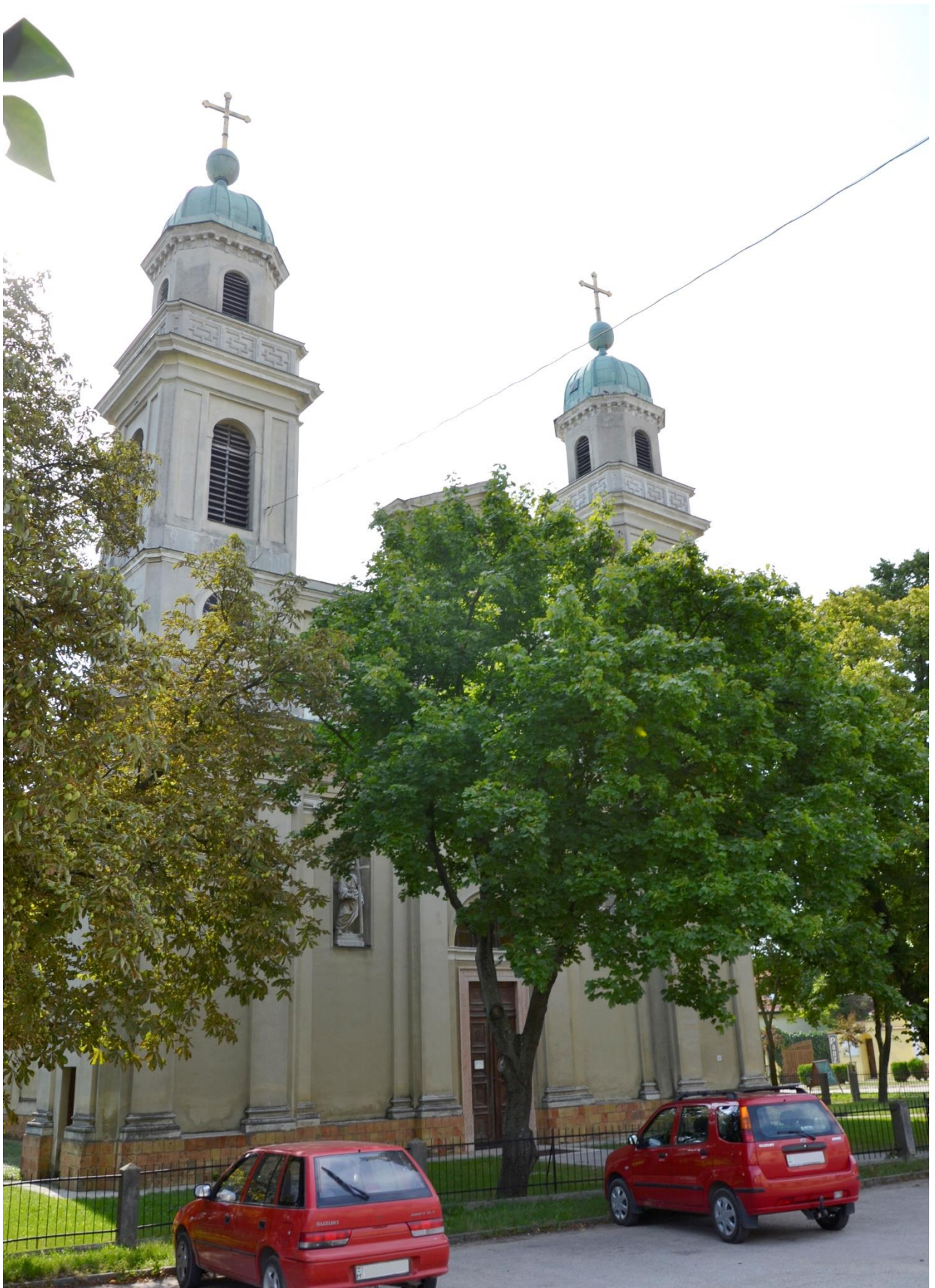
Esterházy-kastélypark kerti építménye - Lőportorony

Az Esterházy-kastélypark 1820-as években épült kerti építménye, ún. lőportorony. Csákvárról Székesfehérvárra vezető útvonaltól É-ra, mintegy 300 méterre szabadon álló négyzetalapú, alul négy csúcsíves nyílással nyitott, lábakon álló toronyszerű épület, felső része eredetileg boltozott, három irányba kémlelőnyílás, negyedik oldalon ajtó nyílott.

Római katolikus templom

A kéttornyú római katolikus templomot Esterházy Ferenc építtette 1748-ban, a régi szentély felhasználásával. 1760-ban Fellner Jakab majd a XIX. század közepén valószínűleg Ybl Miklós tervei alapján építették át. Szentélyében a mennyei seregek vezérének, Szent Mihály arkangyalnak fehér márvány szobra magasodik. D-i homlokzatán enyhe kiülésű középrizalit fölött magas attikával közrefogott timpanonnal zárul az oromzat. A homlokzatot ion fejezetű pilaszterek 5 mezőre tagolják. Tengelyben magas szemöldökű kapu Esterházy címer és felirat látható. A bejárat melletti mezőkben félköríves záródású szoborfülkében az Ó- és Újszövetséget szimbolizáló angyszobrok őrzik az épületet. A templom É-i oldalán három, félkörív záródású fülke található, a középsőben Krisztus szobra áll. Az enyhén lejtős terepen, részben támfallal támasztott, bekerített kertben É-D-i tengellyel szabadon álló, kéttornyos, kontyolt nyeregtetős, nagyméretű, sokszorososan összetett tömegű épület a gesztenye fák fölé magasodva jelöli ki a település központját.

Református templom

Az első templomot, amely a jelenlegi templom szentélyrészével azonos, 1749-ben építették a reformátusok. 1786-ban épült a nagyméretű hajó és a torony, 1834-ben a hajó falainak magasítása, és az ablakok átalakítása történt meg. A bekerített kertben szabadon álló, főhomlokzatán tornyos, bal oldali homlokzatán kisebb tömeggel bővített, palafedésű kontyolt nyeregtetős vakolt épület a település egyik ékköve. Főhomlokzatához épített, de külön tömeget képező tornya vízszintes vakolatsávokkal díszített, kőkeretezésű ajtaja szegmentíves, pilaszterek tartotta timpanonnal hangsúlyozott. A templom mellett található a református paplak.

Református iskolaépület

A volt református iskola ma idősek otthonaként funkcionál a templom mellett. 1840 körül épület klasszicista stílusban. Az idők során részlegesen átalakításokat végeztek az épületen. A templom telkén álló, utcafontra és telekoldalhatárra húzott, L alakú, földszintes, kontyolt nyeregtetős, cserépfedésű, vakolt épület, főhomlokzatának jobb oldalán nyílik a kapu. Az épület utcai homlokzata 7 tengelyes, a tengelyekben álló téglány ablakok, illetve a homlokzat két részén sarokrizalitszerűen kiképzett dór vakolatpilaszterek jelennek meg. Az udvari homlokzaton a tölnyúló ereszt pillérek támasztják alá. A bejárat beépített veranda-szerű toldott tömegben nyílik.

Volt kórház, szociális otthon

A ma szociális otthonként üzemelő volt kórház műemléki épülete barokk stílusban épült a 18. században. Bővítésére 1889-ben került sor. Az épületcsoport a település fő útvonala, a Széchenyi utca és a Szent Vince utca kereszteződésénél saroktelken áll. Nyújtott téglány alaprajzával, és egyemeletes cserépfedésű nyeregtetejével őrzi a régi idők emlékeit. A műemléképület az emeleti szinten a Szent Vince út felett híddal kapcsolódik egy másik épülettömbhöz, mely jelenleg a település kultúrháza. A kultúrház nem műemlék, a hidat lezárták. Az épületegyüttes fő tömbjét a Széchenyi úttal párhuzamosan álló, egyszerű homlokzatú, kilenc tengelyes, övparkányos épület adja. Az udvar közepén álló, földszintes, nyeregtetős épület 20. századi.

Lakóház, Tompa utca 1.

Az 1820 körül, klasszicista stílusban épült lakóházat a 19. század végén átalakították. Műemléki védelem alatt áll a kastélypark mellett húzódó útvonaltól É-NY-ra, saroktelken szabadon álló, földszintes, téglány alaprajzú, palával fedett kontyolt nyeregtetős épület. Az udvari homlokzatokat erősen átépítették, teraszt építettek elé. A magas téglakerítéssel körbevett udvarba magas, íves kapuzat vezet, az udvart - és az épületet magát is - megosztották. Az ápoltság, apró igényes részletekkel élő ház szépen illeszkedik a 21. századi településképhez.

Lakóház, Kálvária utca 13.

Fésűs beépítésben oldalhatáron álló, az utcavonalra húzott nádfedésű nyeregtetős, É-K-i oldalán toldott földszintes, meszelt falú épület a népi építészet emléke volt. Sajnos már nem áll, nemrégiben összeomlott. Utcái homlokzatán alacsony parapettel egy ablak, míg udvari homlokzatán egy ablak és egy előtetős ajtó nyílt. A padlásszellőző téglány alakú volt.

Műemléki védettségre javasolt épületeink

Katolikus plébánia

A római katolikus templommal szemben áll a katolikus plébánia. A képen jól látható, hogy a légkábelek sokat rontanak az összképen, ezért ajánlott a történeti városmagban földkábelre váltani.

Evangélikus templom és paplak

A 18. században épült templom és paplak legutóbb 2006-ban került felújításra. Egész évben tartanak itt esküvőket. A társulás 1969 óta köti össze a csákvári, a bicskei és a csabdi evangélikus gyülekezet életét.

Gurdi-major istálló épület

A csákvári Gurdi-major épületegyüttese az Esterházy uradalom majki részéhez tartozott, ahol az 1900-as évek elején gazdasági gyakorlóiskola működött. A területen, amelynek házait a 18-19. század körül húzták fel, jelenleg téesz üzemel. A cél most ezeknek az impozáns épületeknek a megőrzése.

Geszner-ház

A Császár-patak felduzzasztásával kialakított halastó partján 1792-ben még vízimalom állott. 150 évvel ezelőtt az Esterházy-család e vízimalom alapjaira építtette a Salamon Gessner svájci-német költőről elnevezett nyári pihenőlakot a Gurdi-major tőszomszédságában. Az épületben annak idején kisebb képtár és könyvtár is helyet kapott. A Geszner-ház ma a Pro Vértes Természetvédelmi Közalapítvány központja.

Helyi védeettségre javasolt emlékek

Tűzoltó torony és múzeum

A valamikori csákvári tűzoltószertár tűztornyos épülete és a szomszédságában levő egykori két lakás ad helyet a „Csákvár Emlékház”-nak. Állandó kiállítás mutatja be a XX. század eleji lakóházat, valamint Csákvár országos nevezetességét a fazekasságot.

Csárda épület

Présházak

A csákvári dombokon sorakozó szőlőültetvények között megbújó présházak pincéiben hűvöseben készülő borok nagy értéket képeznek. A Mala és Disznó hegyek a borok mellett különböző szőlőmag készítmények szülőföldje is.

Temetők

A régi katolikus és református temetők szintén a helyi védettségre javasolt emlékek között szerepelnek.

Úti keresztek

Az úti emlékkeresztek a helyieknek fontos, identitásalkotó, védendő, településképi szempontból fontos elemek.

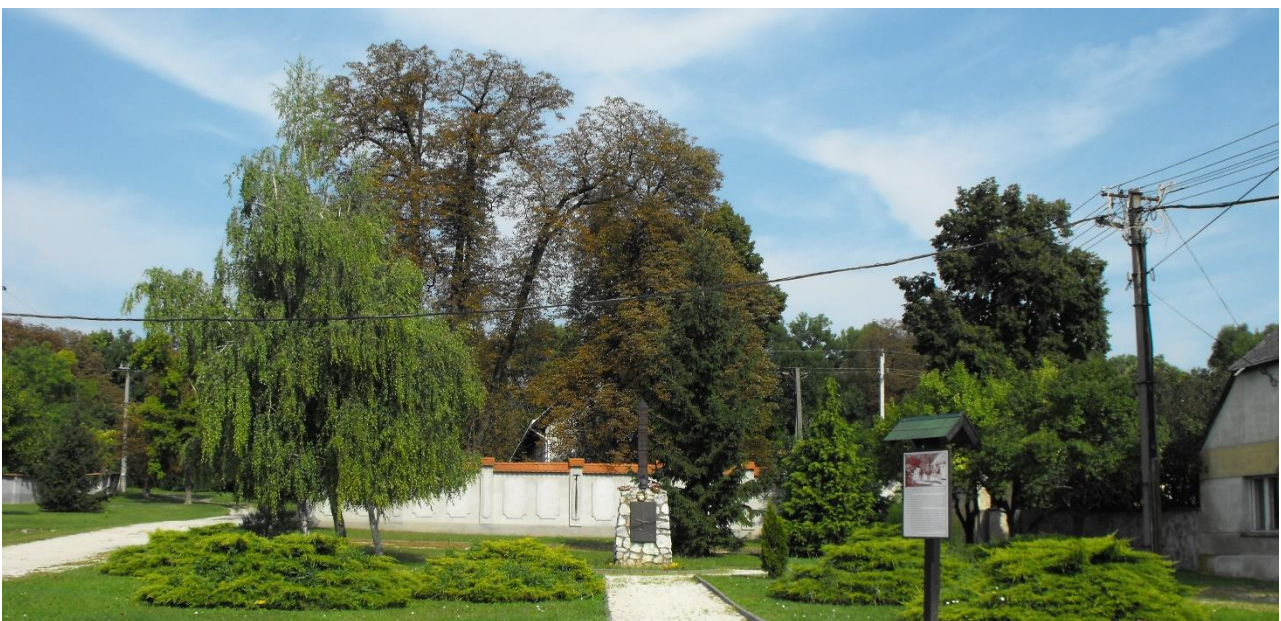
Ismeretlen katona emlékműve és hősök emlékműve

A római katolikus templom lábánál, a gesztenyefák árnyéka biztosít helyet ezen emlékműveknek.

Husár emlékmű

Hadtörténeti nevezetesség, hogy a magyar és méneskari huszárok Csákvár-Gánt térségében 1945.január 28-30. között hatalmas veszteségekkel vívták utolsó nagy ütközetüket. Ennek állít emléket a képen látható szobor szépen gondozott környezetével.

Lakóház, Dózsa György utca 2.

Lakóház, Dózsa György utca 32.

Lakóház, Tompa utca

Lakóház, Rákóczi utca 44.

Lakóház, Petőfi utca 24.

Lakóház, Petőfi utca 46.

Lakóház, Szt. Mihály tér 4.

Irodaépület a kastély mellett

További nevezetességeink

Szent Ferenc vadászkápolna

A csákvári Esterházy-kastély parkjának félreeső pontjain egykor kis lakok, pihenőházak, emlékművek álltak, melyeket a családtagok ajándékoztak egymásnak ünnepekre, évfordulókra. Az egyik első ilyen építmény az Allé-erdőben emelt Török-torony volt, melyet 1797-ben Esterházy János gróf építtetett feleségének, Annának. A nyolcszög alaprajzú, ívelt terméskő lépcsőházzal rendelkező épület ajtaját nap, félhold és csillagok díszítették. Tetején faoszlopos, hegyes, sátoztetű kis csarnok emelkedett, csúcsán török félholddal. Az oszlopok és a tetőszerkezet mintázatában található zöld és fehér színek a paradisi színei voltak. Bútorzata bőrpárnákból állt. Később tetejét alacsonyabbra építették és kicsiny harangtorony került rá. 1945-ig Szent Eustachius kápolnaként működött. A park többi épületéhez hasonlóan sorsát nem kerülhette el, és az évek során teljesen lepusztult. Felújítását 1998-ban kezdte meg műemlékvédelmi programjának keretén belül a Pro Vértes Természetvédelmi Közalapítvány. A Szent Ferenc ökömenikus kápolnaként felszentelt épület ma családi rendezvények, esküvők, keresztelek romantikus színhelye. A kápolna körüli réten és erdőben gazdag növény- és állatvilágot figyelhetünk meg.

Fazekas emlékház

Ifj. Horváth István fazekasmester 1975-ben úgy döntött, hogy közel 250 éves házát átadja Csákvár község tanácsának. Egyetlen kívánsága volt csupán, hogy halála után a csákvári fazekasok munkáját, életét, a fazekasság munkamenetét bemutató múzeumként működjön tovább. A ház három helyiségből áll. Az udvarról a konyhába lépünk be, balra nyílik a tisztaszoba, jobbra pedig a műhely. Ez utóbbiban különböző eszközök és szerszámok, félkész és elkészült edények segítségével ismerhetjük meg a csákvári fazekasság múltját, jelenét és jövőjét. A szobák egyéb berendezési tárgyait a falu lakói adták össze, így régi bútorok, fényképek, használati tárgyak is helyet kaptak itt.

Vidarafű tanösvény

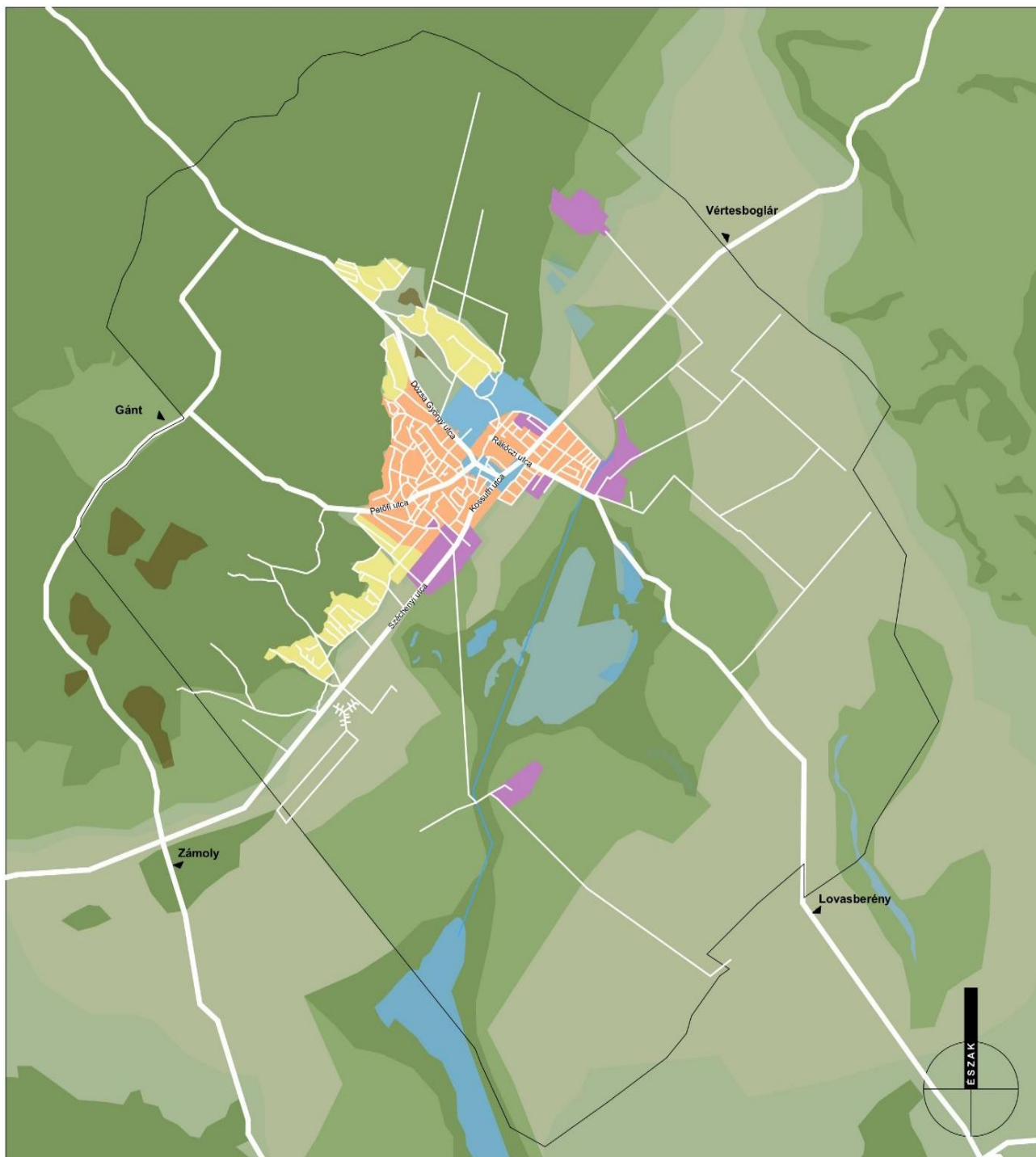
A 13,5 km hosszú Vidarafű tanösvényen végigsétálva a Zámolyi-medencében hajdan megtalálható tó- és lápvilág rejtelmes növény- és állatvilágát, valamint az egykori tómeder folyamatos feltöltődését jelző növénytársulások fejlődését – melyet szukcessziónak nevezünk – ismerhetjük meg közelebbről. A Császár-víz által kettészelt Csíkvarsai-rét a medence egyik legérdekesebb területe, amely az ősi magyar puszták, lápok egykor honos halászati eszközéről, a réti csík fogására szolgáló varsáról kapta a nevét. A tanösvény névadója a vizes élőhelyet kedvelő, tavasszal nyíló, tündérszép fehér virágú, védett növény, a vidarafű. A képen az érintetlen növényvilág képviselője, a gyapjúsás látható.

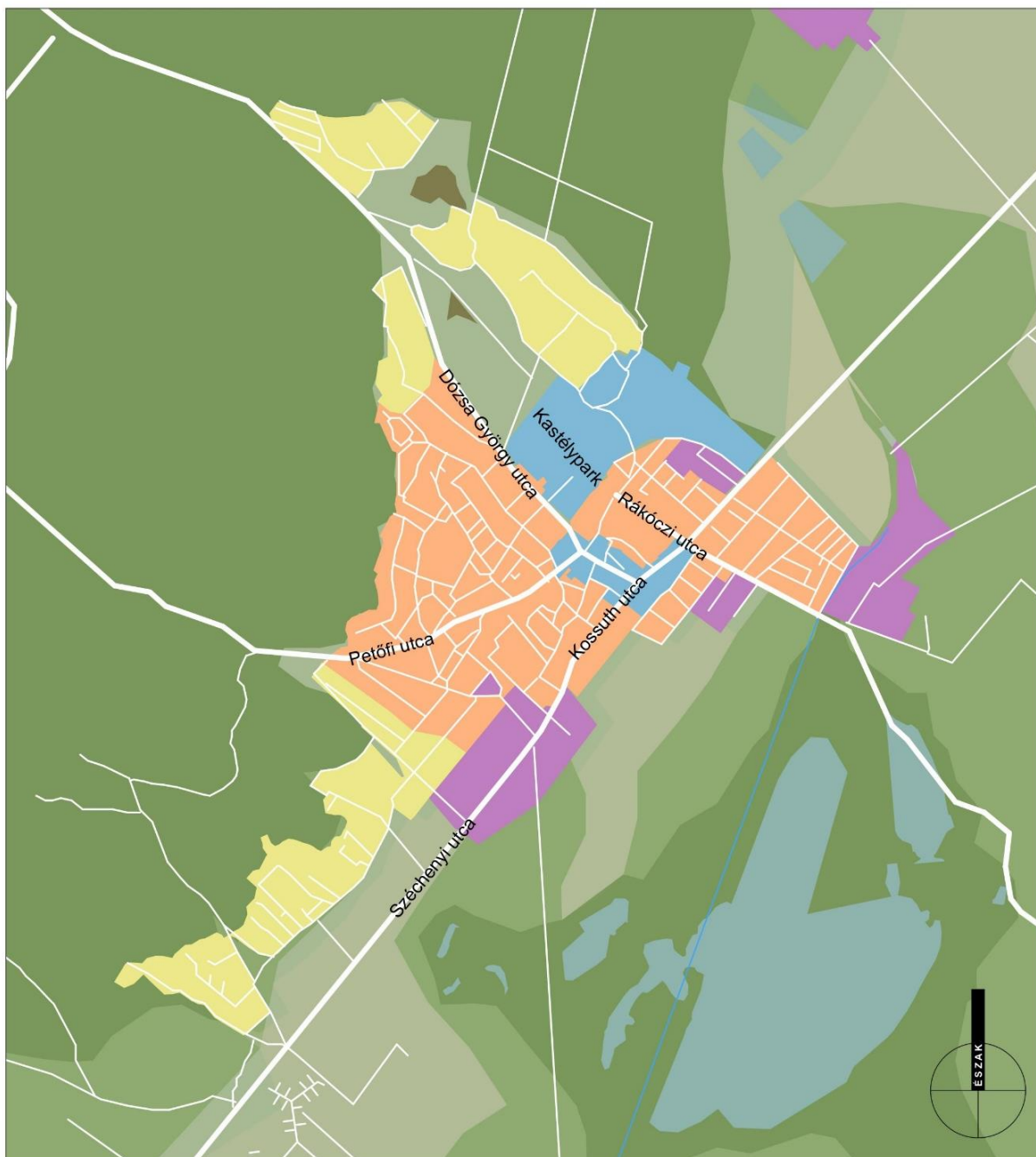

ELTÉRŐ KARAKTERŰ TELEPÜLÉSRESZEK

Településképi szempontból meghatározó, eltérő karakterű területek lehatárolása, a településkép, arculati jellemzők és településkarakter bemutatásával

Területi lehatárolás

CSÁKVÁR

eltérő karakterű településrészei

- Kertvárosias lakóterület
- Központi és különleges terület
- Mezőgazdasági kertes területek
- Kereskedelmi, szolgáltató gazdasági területek
- Beépítésre nem szánt területek

Csákvár – Kertvárosias lakóterület

Csákvár településen a legnagyobb összefüggő, településképi szempontból meghatározó terület a kertvárosias lakóterület, mely körül öleli a település belső magját.

Csákvár – Központi és különleges terület

A történeti magban találnak helyet a település iránypontjaiként is működő templomok, a települést kiszolgáló szolgáltató létesítmények, a közösségi közlekedést kiszolgáló autóbusz állomás, múzeumok, éttermek, kávézók és cukrászdák. A kastély úgynevezett különleges területen helyezkedik el. A belső mag tömöríti magába Csákvár történelmét. A település magjából szaladnak szét a szomszédos településekre vezető forgalmas fő utak, melyek közé a kis lakóutcák szövődtek fel az évszázadok alatt. Az utcák vonalvezetése árulkodik a kialakulásuk időbeli alakulásáról. Az ÉK-i merőleges rendszerben kialakult utcahálózat lényegesen rövidebb idő alatt jött létre, mint a településmagtól nyugatra található utcák. A település terjeszkedésének az északról és nyugatról húzódó hegyvonulatok szabtak határt. Keletről a mezőgazdasági, művelésre alkalmas területek és lápos részek a jellemzőek.

A településközpont kapcsán fontos kiemelni, hogy a légkábelek helyett a földkábelek használata javasolt.

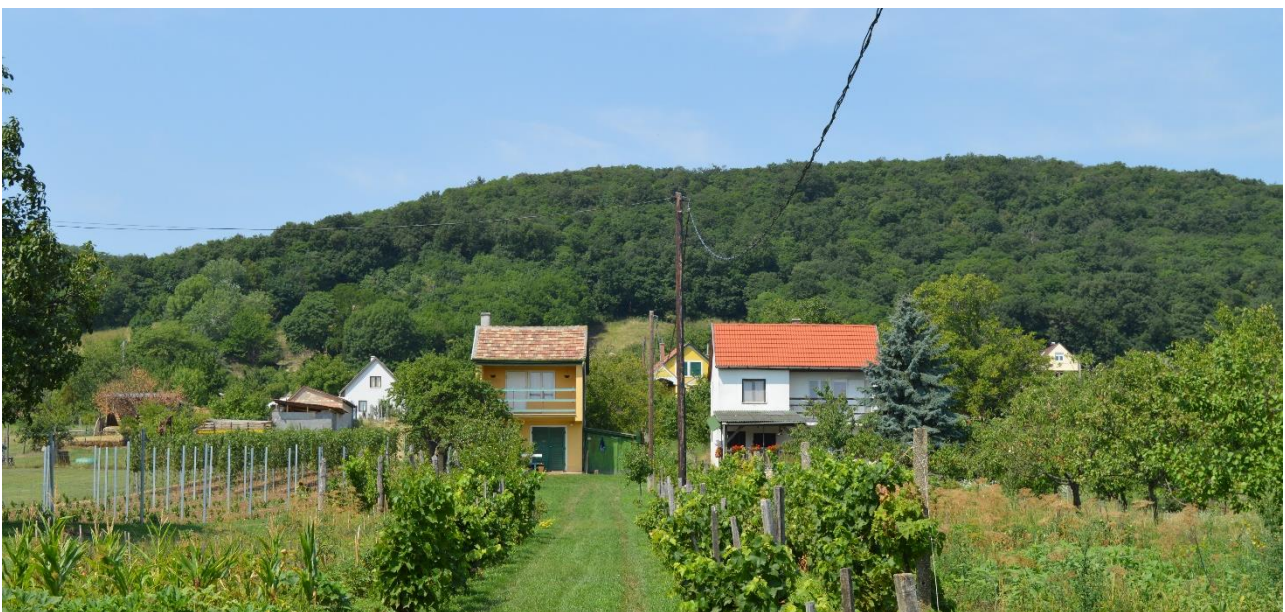
Csákvár – Kereskedelmi, szolgáltató gazdasági területek

A településen elszórtan találkozunk a kereskedelmi, szolgáltató gazdasági területekkel, melyek Csákvár és a környező települések kiszolgálására alakultak ki. Vértesszőlő irányából érkezve, rögtön a település határában különböző fa-, kő- és egyéb építőanyag kereskedelmekkel találkozunk. Másik településrészen éppen egy asztalos üzem működik, míg a harmadik lehatárolás területén a környékre jellemző külszíni homokbánya található.

Csákvár – Mezőgazdasági kertes területek

A környéken jellemző a szőlőtermesztés. Régi hagyománya van ennek, erről a kertes területek kis présházai és apró gazdasági épületei mesélnek. Ezen épületek helyenként tovább épültek és helyenként a gazdasági funkció mellett nyaralóként is funkcionálnak. A település mentén húzódó kertes területek mintha koszorúznák a nagy történelmi múlttal rendelkező vértesi fővárost.

Csákvár – Egyéb beépítésre nem szánt mezőgazdasági és erdőterületek

Csákvár határos Gánt, Vértesboglár, Vértesacsa, Lovasberény, Pátka és Zámoly településekkel. Része a Vértes Natúrparknak. A Vértes térségének 2 megyei és 17 települési önkormányzata a társadalmi összefogásban ismerte fel a hosszútávon fenntartható, természeti és kulturális értékeken alapuló fejlesztési lehetőségét.

A Vértes Natúrpark szíve a Vértes hegység a szegélyterületeivel együtt. A Vértest tágas, alföldi jellegű táj öleli körül. A Kisalföld és az Alföld találkozik a lába előtt, szervesen hozzátartozva, tájképi szépségét növelve, élővilágát gazdagítva. A Dunántúli-középhegység részét alkotó Vértes délnyugattól északkelet felé mintegy harminc kilométer hosszúságban, és alig tíz–tizenöt kilométeres szélességben nyújtózkodik. A triászidőszaki tenger mintegy kétszázmillió évvel ezelőtti gazdag, megkövesedett élővilágát őrzi. A hegység ötszáz méteres magasságot megközelítő, harmadidőszakban kiemelkedett tönkfelszíne két sík vidéki tájat választ el egymástól. Dél-délkelet felé meredek sziklaletörésekkel ereszkedik a Mezőföld lösz borította síkságába. E sík, alföldi jellegű tájon a lejtősztyep és lösz, valamint a jégkorszaki tó helyén kialakult, változó vízjárású, pusztai élőhelyek váltogatják egymást. Megkapó látványt nyújtanak a kora tavaszi vadzizekben visszatükröződő meredek sziklafalak. Északnyugat felől viszont már a Kisalföld homoktakarója szinte észrevétlenül kúszik fel az enyhén emelkedő hegyoldalakon, így helyenként háromszáz–négy száz méteres magasságban is előfordul néhány alföldi, homokpusztai növényfaj a tölgyes és bükkös erdők tisztásain. A Vértes a szubmediterrán és atlanti-mediterrán hatásokat tükröző középhegységi dolomitflóra és fauna őrzője, amit a két alföldi táj (Kisalföld, Mezőföld) növény- és állatvilága teszi még változatosabbá.

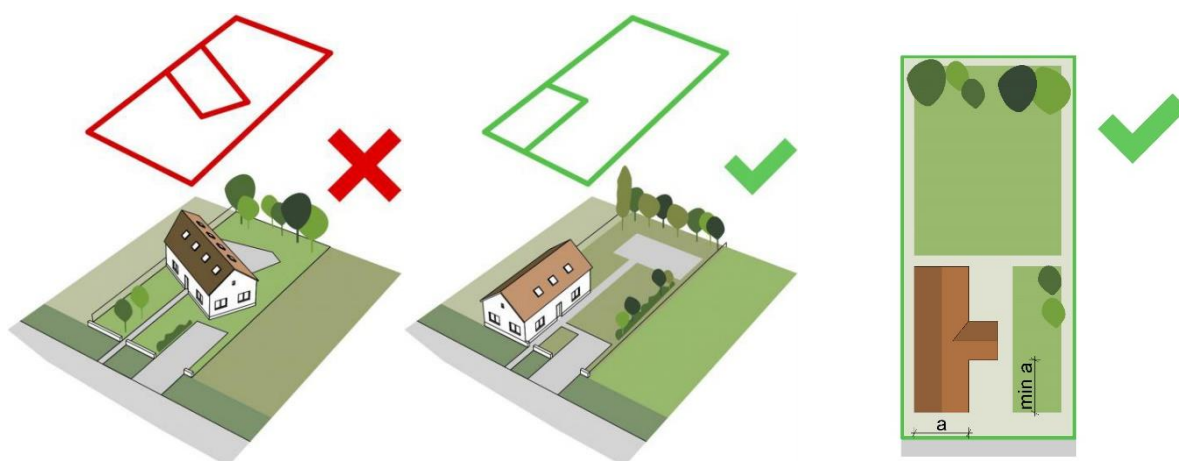
ÉPÍTÉSZETI ÚTMUTATÓ I KERTVÁROSIS LAKÓTERÜLET, KÖZPONTI ÉS KÜLÖNLEGES TERÜLET

A településkép minőségi formálására vonatkozó ajánlások

Arra a kérdésre, mitől szép egy ház, nem lehet egy mondatban válaszolni. Neves építészek és filozófusok a különféle megközelítések ellenére egyetértenek azonban abban, hogy a közhiedelemmel ellentétben a szépség nem szubjektív. Szép az, ami érdek nélkül tetszik, mondja Kant. A szépség sokféle lehet és településképeink szempontjából szépnek mondhatunk egy házat, ha az mikrokörnyezetével, azaz az udvarával különösebb feltűnés nélkül tud illeszkedni környezetébe, nem lóg ki onnan. Ebben a fejezetben a településrészenkénti helyes építési viselkedést vizsgáljuk.

Telepítés a lakóterületeken

Csákvár kertvárosias lakóterületén a családi házak telepítése oldalhatáron álló, telken belül a házak az utcára merőleges gerinccel állnak. A nem utcára merőlegesen telepített, indokolatlanul nagy mértékben hátrahúzott családi ház építése nem javasolt. A családi házak a telek oldalhatárán állnak, a ház mögött növényzettel határolva kialakítható a védett kert. A lakóházhoz épített melléképületeket a lakóépület folytatásában, szintén oldalhatárra javasolt építeni.

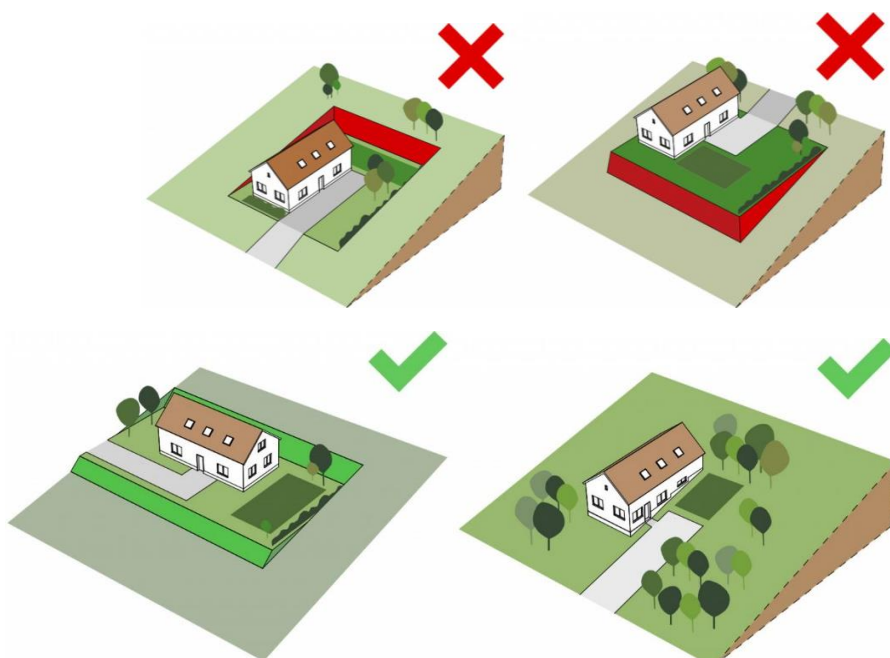
Telepítés a központban

A település központjában több helyen is találkozunk zárt sorú beépítéssel. Jellemzően L alakban befordulnak az épülettömegek. Új épület építése esetén, ezeken a területeken követni illik a szomszédok beépítési módját. A kastélypark és a sportpálya környezete különleges területi lehatárolásba esik. A kastélyparkban a műemlékek, a sportpályánál a sportfejlesztések, a különleges területen található zöldfelületek körültekintő tervezést követő fejlesztése megengedett.

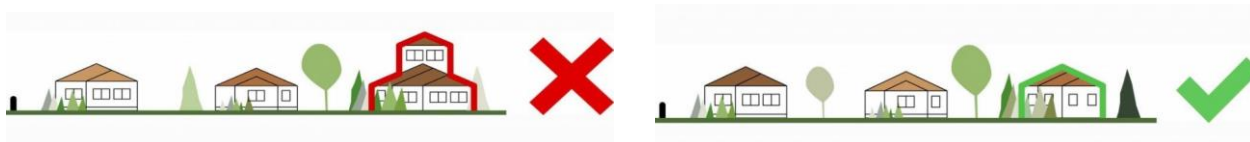
Terepalakítás

Csákvár kertvárosias lakóterületét az egyik oldalról mezőgazdasági területek, míg a másik oldalról erdős dombos, hegyes területek ölelik körül. Ennek okán előfordulhat, hogy a házak építésénél lejtős terepre kell építeni. Ilyen esetben nem elfogadható az épület földbe süllyesztése, mert az esővíz a kialakult mélyedésben összegyűlik és használhatatlanná teszi a kertet. Nem elfogadható a ház teljes kiemelése sem, mivel így a szomszédjaitól igen eltérő platóra kerülne, így megbontva az utca rendjét. Jó megoldás lehet a családi ház részleges bevágása, vagy ha az épület eleve terepre illesztve épül, így kapcsolata a környezetével jó, a földmunka pedig minimálisra csökken.

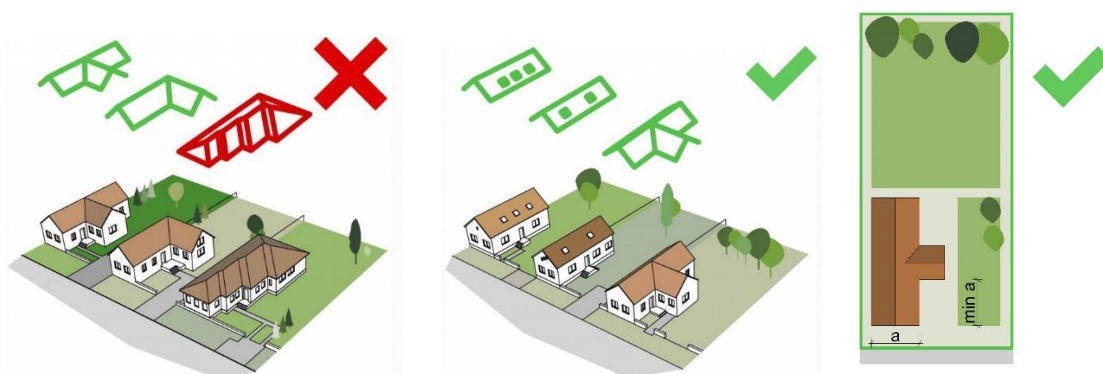
Magasság

Az utcákban a családi házak magassága közel azonos. Vannak utcák ahol a földszintes házak, vannak utcák, ahol a földszint + 1 emelet magas házak jellemzőek. A meglévő épületek közé épülő új háznak hasonló magassággal kell épülniük, mint környezetükben az jellemző. A túl magas házak nem illeszkednek Csákvár településképebe.

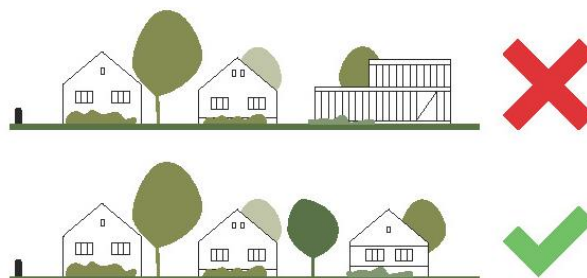
Tetőforma

Csákvár lakóterületén az épülettömegek és így a tetőformák sem bonyolultak. Alap illeszkedési szabályként, ha a szomszédos épületek tetőformája egyszerű, akkor az építendő új ház tetejének is illik követnie azt. Ha szeretnénk megbontani az épület tömegét, akkor a tömegszélesítés csak az épület szélességével hátrébb tehető meg.

Anyaghasználat, színek

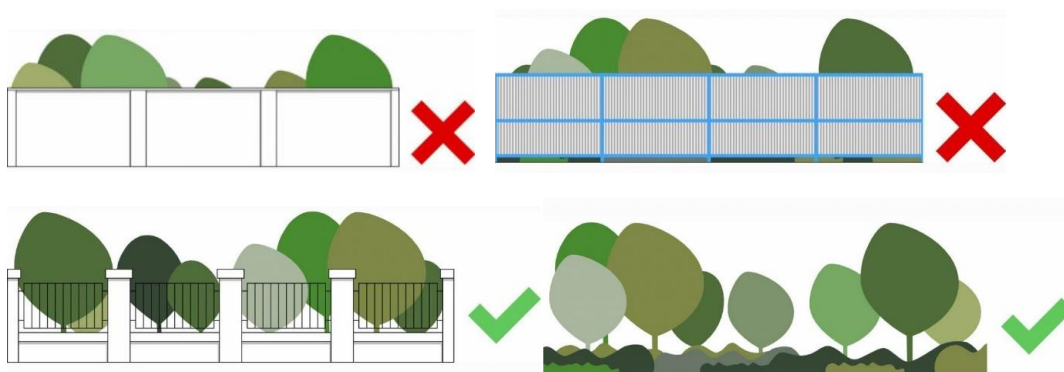
Ezen településrész színvilága homogén, kiegyensúlyozott. Anyaghasználatban és homlokzati színezésben egymáshoz igazodó épületekkel találkozunk, vakolt világos házak sorakoznak egymás után. Jellemzően a fehér és a sárga szín világos árnyalatit használják külső színezésnél. Egy új ház építésénél a meglévő anyag és színvilághoz illeszkedés ajánlott. Nem elfogadható semmilyen feltűnő és kirívó színhasználat, az épületek homlokzatán sem fémlemez fedés sem egyéb homlokzatburkolat. Csákvár egyik településrészén sem építhető lakó konténer ház.

Kerítések

Csákváron az áttört kerítések a kívánatosak, tömör és nem átlátható megoldások nem elfogadhatóak. Egy szép kerítés dísze lehet házunknak.

Tornácok

Csákváron a széles oszlopos tornácok mellett jellemzőek a nagy kiülésű ereszek is.

Ajtók, ablakok

Az ajtó és ablak esetében is a természetes fa a legjobb anyagválasztás. Csákváron jellemzően kisebb téglány osztott ablakokkal találkozhatunk. Érdekes az új lakóépületnél is inkább ezt követni a nagy négyzetes arányú műanyag ablakok helyett. A sötét páccal kezelt ablakok nagyon ízléses kiegészítői az árnyékolásra használt spaletták.

Homlokzatképzés

A csákvári házak jellemzően világos vakolattal rendelkeznek. A fehér vagy világos sárga felületekkel jó kontrasztot képeznek a sötétre pácolt nyílászárók és a tető vöröses cserépfedése. Sok épületen megfigyelhetők különböző vakolatdíszek, melyek gazdagítják a homlokzati struktúrákat megadva ezzel az épületek egyedi arcát. Javasolt kerülni homlokzattervezéskor a rikító színeket és a túlzott díszítést.

Kertek

Az előbbiekben bemutatásra kerültek a környezetbe illeszkedés építészeti eszközei. Emellett a településképbbe simulásban nagy segítségünkre lehet egy szépen ápolt kert is. Azon túl, hogy pihenésre alkalmas, kellemes környezetet biztosít egy gondozott kert, helyes „berendezésével” további jótékony klimatikus hatásokkal is javíthatja az ott élők életkörülményeit. Érdemes energiát fordítani a megtervezésére és ajánlott helyi, őshonos fajokat válogatni a tájidegenség elkerülése végett. Az sem baj, ha a ház és kert közötti határ itt-ott kezd elmosódni.

Részletek

Csákvár történeti múltjának és a helyiek gondoskodásának köszönhetően a részletek tárháza. Jó szórakozásnak bizonyul lépcsről lépésre felfedezni a település rejtett apró értékeit, mely lehet egy szép kovácsoltvas kuka, egy aranyos csengő, egy díszes házszám tábla.

Utcák

Csákvár utcaszerkezete két fő utcatípusból áll: a nagy forgalmat lebonyolító, településeket összekötő utak és a közük szövőődő kisebb lakó utcák. A csákváriak nagy gondot fordítanak arra, hogy rendezett utcák fogadják az ide érkezőket. Minden itt lakó ugyanúgy felelősséggel tartozik az ingatlana előtt található közterület ápolásáért. Egészen apró gesztusokkal, jól megválasztott növényekkel is elérhetjük a rendezett, kiegyensúlyozott utcakép hatását. A település központhoz közeli lakóutcáiban javasolt a légkábelek helyett földkábel alkalmazása.

Közterek, közparkok

Egy település életében kiemelt jelentőséggel bír egy jól használható köztér, egy gondozott közpark vagy közkert. Azon túl, hogy gyakran a város tüdejeként funkcionálnak facsoportjaikkal, ezek biztosítanak teret a települési közösségi életnek. Az utcák csak ezekkel a fűződő zöldterületekkel alkotnak települést. Az önkormányzat gondoskodik a parkok, közkertek gondozásáról, de elengedhetetlen, hogy mi lakók is odafigyeljünk tisztaságára, bútorainak épségére.

ÉPÍTÉSZETI ÚTMUTATÓ I KERESKEDELMI, SZOLGÁLTATÓ

GAZDASÁGI TERÜLETEK

A településkép minőségi formálására vonatkozó ajánlások

Csákváron a kereskedelmi és szolgáltató gazdasági területeken épülő létesítmények esetében is fontos a településképi illeszkedés. Az utak, utcák irányába igyekezni kell olyan képet kialakítani, mely nem okoz a település számára vizuális szennyezést. Az telepítés, homlokzatképzés, anyaghasználat, kerítések és lehetőleg a zöldfelületek kialakításának tekintetében úgy kell eljárni, mint a lakóterületeken. Így új funkció és nagyobb tömeg sem fogja rontani az összképet.

Különösen a kereskedelmi és szolgáltató épületeknél kell körültekintően eljárni a kihelyezett hirdetések kérdésében. Érdemes kérni a főépítész segítségét olyan megoldás kidolgozásában, ami megfelelőképp reklámozza az üzletet és esztétikailag is megállja a helyét.

Egy külszíni fejtő jelentősen befolyásolhatja egy település életét, környezetét, tájképét. A bányászattal foglalkozó cégek is felelősséggel tartoznak a településképért és a tájképért. Törekedni kell arra, hogy a tájon ejtett sebek környezete rendezett legyen, a felhagyott területek minél hamarabb újra a természet birtokába vissza kerülhessenek.

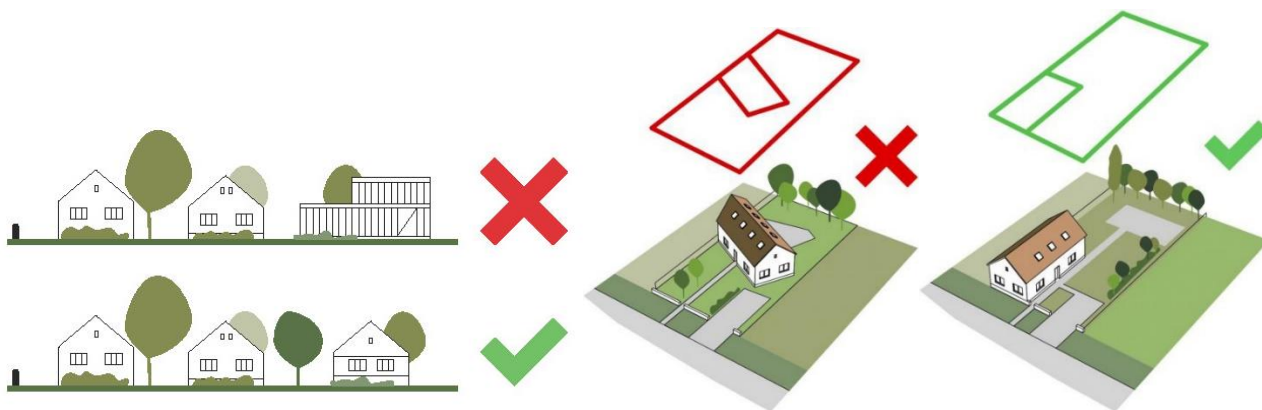
ÉPÍTÉSZETI ÚTMUTATÓ I MEZŐGAZDASÁGI KERTES TERÜLETEK

A településkép minőségi formálására vonatkozó ajánlások

Csákvár négy egymástól fizikailag elkülöníthető területén találunk mezőgazdasági kertes területeket. A szalagtelkeken folyó művelés kiszolgáló épületei, présházai, helyenként nyaralói szép rendben sorakoznak egymás mellett. Ezt a rendet megbontani nem szabad, ennek érdekében a következő elveket illik betartani.

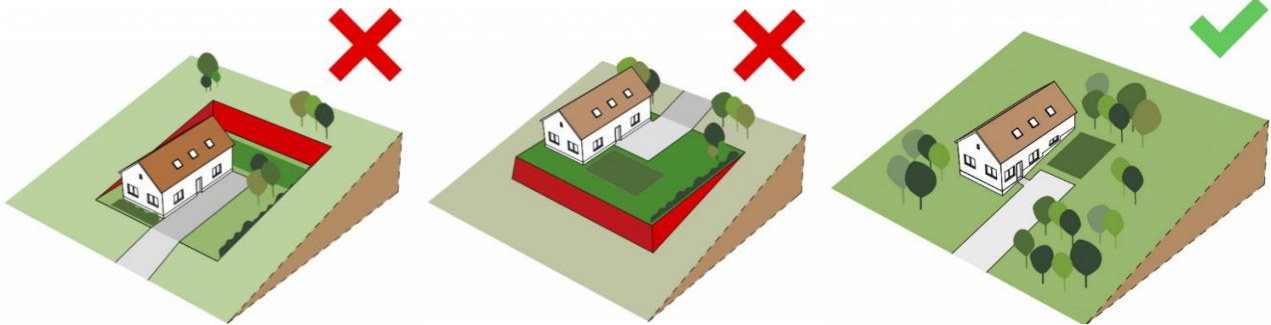
Telepítés

Ha gazdasági épületet vagy egy kisebb nyaralót szeretnénk építeni, azt az adott telek erre kijelölt helyén, a szomszédokhoz igazodva kell megtenni. Az ingatlan területén ferdén elhelyezkedni, az épületet túlságosan hátrahúzni nem lehet. Telepítés, tömeg és anyaghasználat miatt sem megengedett konténerházak telepítése Csákváron.

Terepalakítás

Fent a Malac vagy a Disznó hegyen is kialakulhatnak azok a helyzetek, mikor a terepre illeszkedő épületet kell elhelyezni. A telek használhatóságának érdekében a korábban már megismert szabályokat kell követni: a házat az adott terepadottságokra kell tervezni.

Magasság

Ugyanezek a területeken sokszor távol esnek egymástól a házak, mégis be kell tartani a szabályt, miszerint a szomszédoknál nagyobb épület nem építhető. Ha méretében, tömegében, tetőformájában hasonló házat építünk, mint szomszédjaink, akkor illeszkedni fogunk és nem bontjuk meg a tájkaraktert.

Anyaghasználat, színek

A területen hasonló építészeti viselkedés figyelhető meg, mint a település lakóutcáiban. Hivalkodásuktól mentes, praktikus, egyszerű házak sorakoznak egymás mellett. Így mikor az építkezés során anyagokról és színekről döntünk, elég a jól bevált taktikát követni: világosra vakolt falak, hagyományos vörös cserépfedés, fa nyílászárók. A gazdag természeti környezetbe épülő egyszerű házak szép összhangot alkotnak.

ÉPÍTÉSZETI ÚTMUTATÓ I EGYÉB BEÉPÍTÉSRE NEM SZÁNT TERÜLETEK MEZŐGAZDASÁGI ÉS ERDŐTERÜLETEK

A településkép minőségi formálására vonatkozó ajánlások

Csákvár a Vértes természetvédelmi övezetében található különleges település. Közigazgatási határán belül kis ékszerdobozként terül el a gyönyörű tájban. A sziklás dombok, az erdők, a megművelt területek, legelők, gyümölcsösök, felszámolt és még működő bányák szomszédsága teszi ezt a vidéket oly változatossá. Bármelyik részén is járunk fontos a természet védelme. A külterületi részeken ideiglenes építmény építése sem megengedett. Meglévő kutak, útszéli keresztek, emlékhelyek stb. védelméről és megőrzéséről intézményesen gondoskodni kell.

A Vértesi Natúrpark állami tulajdonban lévő erdőterületein gazdálkodó legnagyobb szervezet a Vértesi Erdészeti és Faipari Zrt. Alaptevékenységei az erdőgazdálkodás, vadgazdálkodás, fafeldolgozás és az ezekhez kapcsolódó szolgáltatások.

A Vértes - földrajzi helyzete következtében - nemcsak királyaink kedvelt vadászterülete volt, hanem számos vadásztársaság osztozkodik ma is a "vadászmezőkön." Továbbá a Vértesi Natúrpark területén számos helyen eltölthetik a szabadidejüket a horgászat szerelmesei is.

A Vértesi Natúrpark "egy cseppnyi Magyarország"-ként hazánk összes tájegységének jegyeit magán viseli. A Vértes hegység változatos morfológiájú vonulatának déli előterében egy jégkorszakban keletkezett tó maradványfoltjai gazdagítják az élőhelyek sokaságát.

JÓ PÉLDÁK BEMUTATÁSA

6

a településrészekben követendő építészeti példák bemutatása

A településközpontban építendő új létesítmények esetén is minden esetben alkalmazkodni kell a szomszédos épületekhez. Beépítésben, tömegben, méretben, anyaghasználatban, részletképzésben is igazodni kell a környezethez.

Az építészeti útmutatóban felsorakoztatott javaslatok betartásával, arányos, szolid, illeszkedő házat építhetünk.

Azokban az estekben is így kell eljárunk, ha csak felújítunk, átalakítunk egy házat vagy éppen hozzáépítünk. A kialakított összkép, a kerttel és szomszédokkal élő harmónia teszi illeszkedő családi házunkat.

JÓ PÉLDÁK BEMUTATÁSA

sajátos építményfajták, reklámhordozók, egyéb műszaki berendezések

A vértésben szinte minden településen ezzel a típusú hirdető táblával találkozhatunk. Hol a helyi túraútvonalakat, hol a helyi programokat ismerhetjük meg ezeken a táblák segítségével. Ha utcabútort vagy hasonló hirdetési felületet tervezünk, érdemes a már kialakult, jellemző forma és anyagvilágot követnünk.

Cégek, üzlethirdetések esetében mindeig igaz a „kevesebb több” szabály. Érdekes a kirakatok berendezését a cég jellemző színvilágában kialakítani. Az alábbi jól mutatják ezt.

Míg a történeti városmagban és a kastélyparkban a földkábelek kívánatosak, addig a település lakóutcáiban lehetséges a légkábel alkalmazása is.

A napelemek, napkollektorok, egyéb gépészeti kiegészítő szerelvények elhelyezésénél is az a szempont, hogy azok az utcaképet ne zavarják.

IMPRESSZUM

Készítette:

Z.É. Műhely Városrendezési Tervező és Tanácsadó Kft.

Czene Éva, ügyvezető, városrendezési vezető tervező

Papp Zoltán Tamás, főépítész

Források:

<http://csakvar.hu/>

<http://www.provertes.hu/>

<https://www.google.hu/>

2017. november